

Vajda Péter¹

A jogelmélet szabadulósobája – bevezető gondolatok Nicolás Gómez Dávila *De iure* című esszéje elé²

Absztrakt

Jelen írás Nicolás Gómez Dávila kolumbiai filozófus *De iure* című esszéje fordítójának rövid, bevezető gondolatait tartalmazza. E műve nem tartozik az elsősorban aforisztikus stílusú széljegyzeteiről, az ún. *escolió*król ismert szerző ismertebb munkái közé, ezért egészen a közelmúltig nem került a tudományos érdeklődés homlokterébe. A fordítás közzétételével – Gómez Dávila jogi gondolatvilágának megismertetésén túl – célom, hogy hozzájáruljak a további, vonatkozó jogelméleti kutatásokhoz is.

Kulcsszavak: jogfilozófia, állam, legitimáció, természetjog, pozitívizmus, hagyomány, szokásjog, a római jog továbbélése

Abstract

This paper presents brief introductory thoughts of the Hungarian translator of Nicolás Gómez Dávila's essay *De iure*. Being one of the less-known works of the Colombian philosopher – reknowned mainly for his aphoristic *escolios* –, this piece was out of focus of scientific research up until very recently. With the publication of the Hungarian translation – apart from presenting the legal thought of Gómez Dávila to a broader audience –, the intention is to contribute to further research in the field of legal theory.

Keywords: legal philosophy, state, legitimacy, natural law, positivism, tradition, customary law, continuity of Roman law

¹ Környezetvédelmi szakjogász, az Energiaközösség Titkársága (Bécs) főtanácsosa. Elérhetőség: peter.vajda@proton.me. A fordítás és a bevezető gondolatok független, önálló tudományos munka keretében készültek, utóbbiban foglaltak kizárólag a szerző álláspontját tükrözik. Nicolás Gomez Dávila: *De iure* című munkájának fordítása ugyanebben a számban a 173-190. oldalakon található meg. Jelen kísérő tanulmány DOI száma: 10.59558/jesz.2025.2.191

² Köszönetemet szeretném kifejezni Csejtei Dezső (Szegedi Tudományegyetem), Karácsony András (ELTE) és Francisco Cuenca Boy (Universidad de Cantabria) professzoroknak munkámhoz nyújtott önzetlen segítségükért, jobbitó javaslataikért. Köszönet illeti Luis Restrepo urat, Nicolás Gómez Dávila unokáját, valamint Peter Weiß urat és a Karolinger Verlagot – az európai kiadói jogok birtokosát – a magyar fordítás megjelentetésének lehetőségéért. Krivánik Dániel javaslatai, precíz és kritikus kérdései nagyban hozzájárultak a magyar szöveg végső formába öntéséhez.

„Amikor *Jogról, Igazságosságról és Államról* beszélünk, nehéz eldönteni, pontosan miről is van szó”³ – e mondattal kezdi Nicolás Gómez Dávila kolumbiai filozófus *De iure* címet viselő esszéjét, amelyben e három fogalom mibenlétének kérdésére keresi a választ. Amikor pedig Gómez Dávilaról beszélünk, nehéz eldönteni, pontosan kiről is van szó, és talán könnyebb annak meghatározása, ki *nem* volt ez a Magyarországon is ismert,⁴ bámulatba ejtő műveltséget felsorakoztató, elsősorban aforisztikus maximákat tartalmazó széljegyzeteiről (*escolios*)⁵ nevezetes szerző.

Nem volt akadémikus, katedrafilozófus, sőt, egyetemi végzettséggel sem rendelkezett – mégis elsősorban filozófusként tartjuk számon, hiszen olyan nyilvánvaló, széles és lenyűgöző bölcséleti műveltséget és mélységet vonultat fel műveiben, ami bármely egyetemi oktató vagy akadémikus büszkeségére válna. Nem volt jogász sem – a *De iure* sorait, különösen azok mélyebb összefüggéseit vizsgálva mégis az az érzés alakul ki az egyszerű olvasóban, mintha a nevek és címszavak megidézése által enumerált jogtörténeti seregszemlét követően egy olyan jogfilozófiai traktátust látnánk kibontakozni, amelyben úgy a polemizáló, mint a rendszeralkotó gondolatok a jogelmélet nagyjaival emelik egy szintre a szerzőt.

Ahogy Franco Volpi, a tragikus hirtelenséggel elhunyt olasz filozófus⁶ – Gómez Dávila munkásságának egyik legjobb európai ismerője – a *Notas* második kiadása előszavának felütéseként írja: „Vannak szerzők, akik mintha a semmiből bukkantak volna elő.”⁷ Valóban: a kolumbiai gondolkodó munkássága sokáig még saját nyelvi közegében is szinte teljesen ismeretlen maradt. Ha nem mutatja meg 1973-ban az *Escolios* első kéziratát barátjának és alkotótársának, Ernesto Volkeningnek,⁸ elképzelhető, hogy azóta se bukkant volna elő.

Gómez Dávila jogfogalmának, joggal kapcsolatos gondolkodásának megértéséhez (is) elengedhetetlen az életrajz ismerete, amelynek e helyütt csupán felvillantására nyílik lehetőség.

Ahogy Csejtei Dezső rámutat: nem ritka eset a történelemben, hogy egy filozófus élete ne legyen kifejezetten eseménydús, ám Gómez Dávila esetében ez hatványozottan igaz.⁹ E kijelentés úgy is helytálló, hogy a gyermek Nicolás személyes története egészen másképp indult. A fiú tehetséges család sarjaként látta meg a napvilágot a Bogotá melletti Cajicában 1913. május 18-án. Apja bankárként és egy szőnyeggyár tulajdonos-igazgatójaként dolgozott, ennek

³ Gómez Dávila: *De iure*. In *Revista del Colegio Mayor de Nuestra Señora del Rosario* 81. Jg., Nr. 542 (April–June 1988), p. 70. p. (Az idegen nyelvű forrásszövegek oldalszám-hivatkozásait „p.” jelöléssel látom el.)

⁴ Magyar nyelven négy *escolio*-kötet látott napvilágot, amelyek között megtalálható teljes fordítás (*További széljegyzetek egy rejtett szöveghez*), *escolio*-válogatások fordítása (*A modernitás remetéje – Széljegyzetek a töredékek katedrálisához és Az ízlés diadala*), valamint az *escolio*-fordítások mellett azokra adott reflexiókat is tartalmazó mű (*Gómez Dávila-széljegyzetek és kommentek*) is. Ezen felül az elmúlt években számos folyóiratcikk foglalkozott a Gómez Dávila-i gondolatvilággal, elsősorban filozófiai-bölcséleti és irodalmi fókusszal.

⁵ A Gómez Dávila-életmű túlnyomó többségét az öt kötetben publikált *escoliók* képezik: kétszer két kötet 1977-ben és 1986-ban (*Escolios a un texto implícito I-II*, illetve *Nuevos escolios a un texto implícito I-II*), valamint egy kötet 1992-ben (*Sucesivos escolios a un texto implícito*). Az életmű tartalmaz még továbbá két korai, esszéisztikus stílusban íródott kötetet (az 1954-es, magánkiadásban megjelent *Notas*-t és az 1959-es *Textos*-t), a jelen fordítás alapjául szolgáló *De iure*-t, valamint az Universidad de Antioquia folyóiratában 1995-ben posztumusz megjelent, *A hiteles reakciók (El reaccionario auténtico)* című rövid ars poeticát. Magyar nyelven a *Sucesivos escolios* egésze, a többi *escolio* egy része, valamint *A hiteles reakciók* érhető el, e sorhoz csatlakozik most a *De iure*.

⁶ Franco Volpi (1952–2009) olasz filozófus, a Padovai Egyetem oktatója, számos európai és tengerentúli egyetem vendégoktatója. 2009 áprilisában, kerékpározás közben egy autó elütötte, kómába került, majd rövidesen elhunyt.

⁷ Gómez Dávila, Nicolás: *Notas*. Villegas Editores, Bogotá, 2003, p. 11. (A külön nem jelölt helyek esetében a szöveget saját fordításban közlöm.)

⁸ Belgiumi német származású pszichoanalitikus, esszéista, kritikus és fordító (1908–1983). 1934-ben a nemzetiszocializmus fenyegetése elől emigrált Kolumbiába, élete hátralévő részét ott élte le. Gómez Dávila német recepciójának előmozdításában fontos szerepet játszott Volkening kétnyelvűsége, bár a fordítási munkában közvetlenül nem vett részt.

⁹ Csejtei Dezső: *Gómez Dávila-széljegyzetek és kommentek*. Századvég Kiadó, Budapest, 2022, 7-8. o. E műre mint a magyar nyelven elérhető legszínvonalasabb és legrészletesebb Gómez Dávila-életrajzra és -elemzésre jelen bevezető elkészítése során messzemenően támaszkodtam.

köszönhetően állhatott elő az a századeleji kuriózum, hogy egy latin-amerikai diák ne csupán Európában, hanem egyenesen Párizsban tanulhasson. A család 1919-ben költözött Franciaországba és egészen 1936-ig élt ott, így Gómez Dávila iskoláit – amelyek legmagasabbika egy bencés gimnázium volt – az öreg kontinensen végezte. Egy súlyos kamaszkori tüdőgyulladás miatt hosszú ideig nem hagyhatta el a családi otthon, magánoktatásban tanult. E tapasztalat komoly hatást gyakorolt rá, életrajzírói innen eredeztetik mély, bensőséges viszonyát úgy a klasszikus európai kultúrával és eszmetörténettel, mint általánosságban a könyvekkel – ezen keresztül pedig hírneves, későbbi életének legfontosabb színterévé váló magánkönyvtárával.

A második világháború után, 1949-ben még egyszer – ezúttal már feleségével, Maria Emilia Nietóval együtt – visszatért Európába, ám ekkor csupán fél évet töltött ott, majd meglehetősen kiábrándultan tért vissza Kolumbiába, ahol átvette a családi üzlet vezetését. Szülőhazáját hátralévő életében egyszer sem hagyta el. Innen datálható, ahogy életét egyre inkább meghatározza az a – harmincezernél is több kötetet számláló – magánkönyvtár, amelyben minden szabadidejét töltötte, és amely végül halálának helyszínévé is vált 1994. május 17-én, nyolcvanegyedik születésnapjának előestéjén.¹⁰

E pazar magánkönyvtárban azonban nem remeteszerű visszavonultságban élt, hanem az egyféle társasági központtá is vált: a *tertulia*¹¹ hagyományainak megfelelően Don Colacho¹² itt látta vendégül közeli barátait, ismerőseit (köztük a fent említett Ernesto Volkeninget). Így különült el a „nappali” és az „éjszakai” Gómez Dávila – míg előbbinél a társaság, az eszmecsere, a tiszteletteljes polémia, az együtt gondolkodás dominált, addig utóbbi az önálló (de semmi esetre sem magányos), az olvasás kitartó erőfeszítésére, valamint az olvasottak fáradságos elmélkedéssel történő feldolgozására fókuszáló személyiséget tárja elénk. A hazai olvasóközönség számára sem feltétlenül ismeretlen e konstelláció, hiszen komoly hasonlóságokat találhatunk Madách Imre kettős életével, amelyben a vármegyei jogászártelmiség tagja, a reformkor nagyjai mögött a másodvonalban munkálkodó fiatal, közösségi szellemiségű jogász-politikus, a „nappali Madách” és a gyertyafénynél halhatatlan műveit író „éjszakai Madách” egyszerre van jelen.¹³

A magánkönyvtár nyelvi gazdagságát tekintve is rendkívüli, Gómez Dávila ugyanis – szerteágazó nyelvismeretének köszönhetően – szinte mindent eredetiben olvasott. Iskoláit francia és angol nyelven végezte, így tulajdonképpen három anyanyelvvel rendelkezett. Ezen felül kiválóan bírta a németet, az olaszt, a portugált, a latint és az ógörögöt is.¹⁴ A katalógusban mindezen nyelveken írodott kötetekkel találkozik a kutató – elsősorban filozófiai, történelmi, és irodalmi munkákkal, az ókori nagy klasszikusoktól kezdődően egészen a XX. századi kortárs szerzőkig. Bámulatosságot mutat ugyanakkor a katalógusban fellelhető jogi szakkönyvek számossága és címlistája is, Gaius *Institúcióitól* kezdve a *Corpus Iuris Civilisen* át Georg Jellinek *Általános államtanáig* és Hans Kelsen *Tiszta jogtanáig*.¹⁵

¹⁰ Gómez Dávila magánkönyvtárának kiváló, képekkel is illusztrált bemutatásáért ld. Goenaga Olivares, Francia Elena: La biblioteca de Nicolás Gómez Dávila, el cronotopo de una novela infinita. Boletín Cultural Y Bibliográfico, 2017/51, (92), 96–115.

¹¹ Az ibériai hagyományban mélyen gyökerező informális, zárt körű, jellemzően a korai délutáni órákban, kevés résztvevővel zajló rendszeres, tematikus beszélgetés, eszmecsere.

¹² A spanyol köznyelv előszeretettel használja a Doña/Don nemesi titulust, mint tiszteletadást kifejező megszólítási formát. Férfiak esetében ez gyakran a név becézésével együtt történik (a Colacho a Nicolás becézett alakja), egyszerre kölcsönözve bensőséges és tiszteletteljes formát a megszólításnak.

¹³ Rigó Balázs: Jogász-politikus és szépíró – A „nappali” és az „éjszakai” Madách (Beszámoló egy konferenciáról), <https://ujkor.hu/content/jogasz-politikus-es-szepiro-a-nappali-es-az-ejszakai-madach-beszamoloo-egy-konferenciarol> (hozzáférés dátuma: 2025. február 10.)

¹⁴ Egy anekdota szerint élete vége felé elkezdett dánul tanulni, hogy Kierkegaard-t eredetiben olvashassa.

¹⁵ A katalógusban végzett rögtönzött kutatás alapján az alábbi nyelveken található egyértelműen jogi tárgyú művek Gómez Dávila könyvtárában: angol (16 cím), francia (21 cím), német (40 cím), olasz (2 cím), latin (3 cím). Számos esetben egy cím többkötetes munkát takar. Érdekes módon spanyol nyelven mindösszesen egyetlen

A *De iure* az életműben unikumnak számít, mivel a *Notas*, a *Textos*, valamint az *El reaccionario auténtico* mellett még ezen írása az, ahol a szerző nem fragmentumok formájában szól olvasójához.¹⁶ A mű születése, pontosabban annak kezdete 1970 körülre datálható,¹⁷ ám – a Gómez Dávila esetében „bevettnek” mondható eljárásnak megfelelően – csupán 1988-ban publikálta azt a *Revista del Colegio Mayor de Nuestra Señora del Rosario*, Kolumbia legnevesebb egyetemének¹⁸ folyóirata.

Gómez Dávila reakciós gondolkodóként határozta meg önmagát.¹⁹ Czopf Áron értelmezése szerint azonban ennél valamivel többről van szó, véleménye szerint „egy napjainkban alig fellelhető hermeneutikai konzervativizmus képviselője volt, s megkockáztatjuk, hogy életművét a későmodern burzsoázia üres fecsegése közepette éppen ez a szellemi magatartás teszi egyedülállónak.”²⁰ Jómagam pedig megkockáztatom, hogy a *De iure* sorai visszaigazolják e tézis helyességét.

Gómez Dávila gondolatiságában kiemelten fontos szerepet tölt be a hagyomány – a *De iure* logikai íve is azon dichotómiára²¹ épül fel, amit a szerző a mottóként választott Hume-idézet²² prizmáján keresztül, rejtjelezve rögtön a kezdetnél elének tár, és amit eleinte nem könnyű dekódolni. Első olvasatra azt gondolhatjuk, egy szerződéselméleti munkával lesz dolgunk, hogy aztán lépésről lépésre bontakozzék ki egy, az organikus fejlődés és a szokásjog kiemelt szerepe mellett lándzsát törő,²³ úgy a felsőbb autoritásból levezetett természetjogi érvelést, mint a szikár, szigorú pozitívizmust elvető, izgalmas gondolatmenet. Egyik különösen szép – *escolióba* hajló – összegző bekezdésében Gómez Dávila eképpen fogalmaz: „A jognak nincs történelmi eredete, ahogy a nyelvnek sincs. Senki sem találta fel saját jogát, ahogyan anyanyelvét sem. (...) Már az újszülött első sírása is jogi struktúrák között visszhangzik.”²⁴ Úgy vélem, e gondolat – kiegészítve a szövegben kétszer is előforduló, a görög-római mitológiából

egyértelműen jogi tárgyú cím található: Luis Recasens Siches, a spanyol jogfilozófia jeles alakjának műve. A későbbiekben tervezem a katalógus ilyen fókusz mentén történő részletes feldolgozását is.

¹⁶ A sűrítő, fragmentált kifejezésmódról, a szerző saját szavaival „pointillizmus”-ként jellemzett munkamódszerről Gómez Dávila így ír: „Az olvasó ezen oldalakon nem aforizmákat fog találni. Rövid mondataim egy pointillista kompozíció kromatikus érintései” (In Gómez Dávila, Nicolás: *Escalios a un texto implícito I*. Instituto Colombiano de Cultura, Bogotá, 1977, p. 11). A módszer előképeit Gómez Dávila egyfelől az ókori bölcselőkben, másfelől pedig a középkori, elsősorban francia moralisták között találja meg, amelyről egyik legrövidebb *escoliójában* így szól: „Védőszentjeim: Montaigne és Burckhardt.” (In Gómez Dávila, Nicolás: *Escalios a un texto implícito I*. Instituto Colombiano de Cultura, Bogotá, 1977, p. 428).

¹⁷ Az eredeti szöveg alján lévő szerkesztői megjegyzés szerint a mű keletkezési ideje „C. 1970” (ld. Gómez Dávila, Nicolás: *De iure*. In *Revista del Colegio Mayor de Nuestra Señora del Rosario* 81. Jg., Nr. 542 (April–June 1988), p. 85). A mű genezisével kapcsolatban ld. még Mugnier Zuluaga, Daniel: *Los límites del racionalismo jurídico: sucesivas hipótesis de lectura sobre De iure de Nicolás Gómez Dávila*. Pontificia Universidad Javeriana, Bogotá, 2023, p. 10.

¹⁸ Az 1653-ban domonkos szerzetesek által alapított bogotái egyetem Kolumbia első, az ország történelmében betöltött kiemelkedő szerepe miatt „A Köztársaság Bölcsője” névvel tisztelt felsőoktatási intézménye.

¹⁹ Az ars poeticát tartalmazó *A hiteles reakciós* magyarul is elérhető, ld.: Tóth Miklós Bálint: Nicolás Gómez Dávila: egy reakciós Kolumbiából. In *Kommentár*, 2016/6, 3–9.

²⁰ Czopf Áron: Konzervatív kijelentő mód. In *Kommentár*, 2022/3, 178. o.

²¹ Ugyanezen dichotómiát az *escoliók* kontextusában elemzi Csejtei Dezső friss írásában: „Azonban az emberi valóságban gyakran tetten érhető – nem elvontan racionalista módon kiagyalt, hanem ténylegesen létező – *reáldialektika* folytán hagyomány és forradalom nemcsak ellentétben áll egymással, hanem egymásra is utalnak, feltételezik egymást, egyszóval *antagonistái* egymásnak. (...) Sőt, még tovább lehet menni: *hagyomány és forradalom nemcsak feltételezi egymást, hanem adott esetben át is csap egymásba.*” (Csejtei Dezső: *Hagyomány és forradalom* Nicolás Gómez Dávila széljegyzeteiben. In *Kommentár*, 2025/1, 34. o. – kiemelések az eredetiben).

²² „*Ennélfogva* az eredeti szerződés *whig alapjaira építi* a passzív engedelmesség *tory következményét*” (kiemelések az eredetiben).

²³ A szerző saját szavaival élve a *De iure* sorai „nem autonóm posztulátumként közlik a bemutatott szabályokat, hanem azt sugallják, hogy a szavak azon örökletes tömegéből hívják elő őket, *amelyet a hagyomány már magrétegeibe zárt*” (kiemelések tőlem).

²⁴ Gómez Dávila, Nicolás: *De iure*, p. 84.

kölcsönzött tölgy-allegóriával²⁵ – adja vissza leginkább a Gómez Dávila-i jogfogalom esszenciáját.

A *De iure* nagy műgonddal formált, míves sorain keresztül²⁶ egy rendkívül izgalmas, leginkább szabadulósobához hasonlatos szellemi, jogfilozófiai utazás részesei lehetünk, ahol a gazdag ismeretanyagra alapozó, egymásba fonódó feladványok, utalások és rejtvények labirintusában egymást követik a heuréka-élmények. A spanyol szöveg összetettsége, komplexitása és sűrűsége kimondottan nehéz fordítói kihívás elé állított, amelynek legjobb tudásom szerint igyekeztem megfelelni, még ha ez valószínűleg nem is sikerült minden esetben maradéktalanul.

Örömmel hívok minden kedves érdeklődőt a szöveg által nyújtott érkfeszítő, izgalmas szellemi utazásra és a további együttgondolkodásra.

Irodalomjegyzék

Albert Márquez, José Jesús: Notas a un texto explícito. Sobre lo jurídico en Nicolás Gómez Dávila. In Revista San Gregorio 2020/1(39), 203–216. <https://doi.org/10.36097/rsan.v1i39.1350>

Albert Márquez, José Jesús: Trascendencia e inmanencia en las teorías jurídicas de G. Robles y N. Gómez Dávila, In: Medina Morales, Diego – Ortiz Bolaños, Liliana (szerk.): Diálogo entre la teoría comunicacional del derecho y otras perspectivas teóricas. Editorial Dykinson, Madrid, 2022. <https://doi.org/10.2307/j.ctv2gz3smk.10>

Cuena Boy, Francisco: ¿Ars boni et aequi? Del derecho indiano al Nicolás Gómez Dávila. Ediciones Olejnik, Madrid, 2018.

Cuena Boy, Francisco – Garófalo, Luigi: Derecho e historia en la antropología de Nicolás Gómez Dávila. Editorial Thomson Reuters Aranzadi, Cizur Menor, 2016.

Csejtei Dezső: Gómez Dávila-széljegyzetek és kommentek. Századvég Kiadó, Budapest, 2022.

Csejtei Dezső: Hagyomány és forradalom Nicolás Gómez Dávila széljegyzeteiben. In Kommentár, 2025/1, 34–46.

²⁵ „A legmagasabb hatalom szimbóluma a legendás tölgy” (Gómez Dávila, Nicolás: *De iure*, p. 80), illetve „Az ember elleni legsúlyosabb támadás a tölgy – amelyben ezer fanyar tavasz nedve alvadt meg – megcsönkítése. Egy nép jogfolytonosságának megszakítása azt jelenti, hogy a történelmet egy új, véres kezdethez pergetjük vissza; ismét nekilátva ugyanannak a keserű vállalkozásnak.” (Gómez Dávila, Nicolás: *De iure*, p. 84). Az erőt, bátorságot, kitartást megtestesítő tölgy a görög-római mitológiában Zeusz, illetve Jupiter szent fája volt. Dodonában tölgylevélből (mint az istenség, bölcsesség jelképeiből) jósoltak. A középkorban szintén a hatalom, bölcsesség jelképe, a stabilitás, az örökéletűség kifejeződése.

²⁶ Czopf szerint Gómez Dávila *escoliói* „egy megőrző, fenntartó, megerősítő, megvilágító nyelvhasználatot képviselnek, méghozzá anélkül, hogy egy modern szubjektum fontoskodását és tolakodó közelségét kellene elviselnünk, és azt a mérhetetlen gőgöt, ami a modern mentalitás sajátja.” (i.m. 178. o.) A *De iure* e kijelentés igazságát maradéktalanul visszaigazolja. Kutatómunkám során több véleménnyel is találkoztam, amelyek szerint Gómez Dávila olyan mesteri szinten művelte a spanyol nyelvet, ami munkásságát olyan szerzőkkel helyezi egy szintre, mint José Ortega y Gasset, Miguel de Unamuno, vagy Rafael Sánchez Ferlosio. Egy vonatkozó, a szerző munkamódszerét tökéletesen leíró *escolio* szerint „Az író, aki nem kínozza meg mondatait, olvasóját kínozza.” (Gómez Dávila, Nicolás: *Escudios a un texto implícito II*. Instituto Colombiano de Cultura, Bogotá, 1977, p. 109).

Czopf Áron: Konzervatív kijelentő mód. In *Kommentár*, 2022/3, 177–178.

Goenaga Olivares, Francia Elena: La biblioteca de Nicolás Gómez Dávila, el cronotopo de una novela infinita. *Boletín Cultural Y Bibliográfico*, 2017/51(92), 96–115.

Gómez Dávila, Nicolás: De iure. In *Revista del Colegio Mayor de Nuestra Señora del Rosario* 81. Jg., Nr. 542 (April–June 1988), 67–85. o. (a fordítás alapjául szolgáló mű)

Gómez Dávila, Nicolás: Escolios a un texto implícito I. Instituto Colombiano de Cultura, Bogotá, 1977.

Gómez Dávila, Nicolás: Escolios a un texto implícito II. Instituto Colombiano de Cultura, Bogotá, 1977.

Gómez Dávila, Nicolás: Nuevos escolios a un texto implícito I. Procultura, Bogotá, 1986.

Gómez Dávila, Nicolás: Nuevos escolios a un texto implícito II. Procultura, Bogotá, 1986.

Gómez Dávila, Nicolás: Sucesivos escolios a un texto implícito. Ediciones Áltera, Barcelona, 2002.

Gómez Dávila, Nicolás: Notas. Villegas Editores, Bogotá, 2003.

Gómez Dávila, Nicolás: De iure (Bilingual Edition, ford.: Molina, Tomás). In *Revista Nova et Vetera Universidad del Rosario*, Bogotá, 2017.

Gómez Dávila, Nicolás (ford.: Hudy Árpád): A modernitás remetéje – Széljegyzetek a töredékek katedrálisához. Concord Média, Arad, 2013.

Gómez Dávila, Nicolás (ford.: Merkli Ferenc, Czetter Ibolya): Az ízlés diadala. Magánkiadás, Vasszécseny, 2013.

Gómez Dávila, Nicolás (ford.: Pávai Patak Márta): További széljegyzetek egy rejtett szöveghez. Quadmon, Budapest, 2014.

Gómez Dávila, Nicolás: Texte und andere Schriften. Karolinger Verlag, Bécs–Lipcse, 2018.

Kinzel, Till: Nicolás Gómez Dávila. Parteigänger verlorener Sachen. Lepanto Verlag, Nürnberg, é. n.

Mugnier Zuluaga, Daniel: Los límites del racionalismo jurídico: sucesivas hipótesis de lectura sobre De iure de Nicolás Gómez Dávila. Pontifica Universidad Javeriana, Bogotá, 2023.

Mugnier Zuluaga, Daniel: El derecho como tradición y lenguaje: paralelismos entre De iure de Nicolás Gómez Dávila y la filosofía de Miguel Antonio Caro. In: *Revista Disertaciones* 2024/13(1), 63–85. <https://doi.org/10.33975/disuq.vol13n1.1350>

Rigó Balázs: Jogász-politikus és szépíró – A „nappali” és az „éjszakai” Madách (Beszámoló egy konferenciáról). <https://ujkor.hu/content/jogasz-politikus-es-szepiro-a-nappali-es-az-ejszakai-madach-beszamolo-egy-konferenciarol> (hozzáférés dátuma: 2025. február 10.)

Tóth Miklós Bálint: Nicolás Gómez Dávila: egy reakciós Kolumbiából. In *Kommentár*, 2016/6, 3–9.

Tóth Miklós Bálint: Nicolás Gómez Dávila politikai teológiája. In *Kommentár*, 2018/1, 10–25.